

WAFFENFUNDE AUS DER DEUTSCHORDENSZEIT IN SIEBENBÜRGEN

ZENO-KARL PINTER*

Arme din perioada așezării Ordinului Teutonic în Transilvania**

Prezentul studiu analizează descoperirile de arme medievale, databile în secolul al XIII-lea din Transilvania de Sud și Sud-Est, spațiu dominat militar în acea perioadă de Ordinul Teutonic și de coloniștii germani, în conexiune cu piese de armament ce provin din spațiul extracarpatic, dominat în același interval cronologic de grupuri de nomazi, în special cumani. Prin comparație cu piese similare descoperite și tipologizate în Europa, precum și pe baza unor paralele în cadrul reprezentărilor din arta figurativă medievală, se constată folosirea cu preponderență în Transilvania a unor tipuri de spadă adaptate luptei împotriva nomazilor, răspândirea acestora în zonă fiind atribuită activității militare a cavalerilor teutoni.

Weapons from the time of Teutonic Knights in Transylvania

The present paper is concerned with medieval weapons dating from the 13th century in Southern and South-Eastern Transylvania, a territory which was then under the military domination of Teutonic Knights and German colonists, in connection with weaponry pieces coming from the extra-Carpathian territories, which were at that time under nomadic and especially under the Cumans' domination. By comparing these weapons with similar pieces from Europe and with weapons depicted in medieval figurative art one can observe a predominant use in Transylvania of specific types of swords adapted for fights against the nomads. The occurrence of these types of swords in the area was connected with the military activity of the Teutonic Knights.

Keywords: Teutonic Knights, Transylvania, Cumans, 13th Century, medieval weaponry.

---

* Prof. Dr. Zeno-Karl Pinter, Lucian-Blaga-Universität Hermannstadt/Sibiu, Fakultät für Geisteswissenschaften, Fachbereich: Geschichte, Kulturerbe und ev. Theologie; Forscher III. akad. Grades (Fachbereich: Archäologie und Geschichte) im Forschungsinstitut für Geisteswissenschaften Hermannstadt; Dienstanschrift: Institutul de Cercetări Socio-Umane, B-dul Victoriei 40, RO-550024 Sibiu; E-Mail: zenopinter@yahoo.de; Telnr.: (0040)269212604.

** Vorliegender Beitrag wurde auf der internationalen Tagung „800 Jahre Deutscher Orden in Siebenbürgen“ verlesen, die von dem Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde e.V. Heidelberg und Hermannstadt vom 15. bis 18. September 2011 in Kronstadt/Braşov veranstaltet und vom Beauftragten der Bundesregierung für Kultur und Medien gefördert wurde. Für eine Fassung des Textes in rumänischer Sprache siehe *Studia Universitatis Cibiniensis, Series Historica* (Editura Universității „Lucian Blaga“ Sibiu, Sibiu 2013), Bd. X/2013, S. 51-67.

DIE AUFLEHNUNG DER HERMANNSTÄDTER LEHRERSCHAFT GEGEN BISCHOF MÜLLER IM VORFELD DER SCHULREFORM VON 1948

ANNEMARIE WEBER*

Revolta învățătorimii săsești din Sibiu împotriva episcopului Bisericii Evangelice, Friedrich Müller, în ajunul reformei învățământului din 1948

În ajunul reformei învățământului din 1948, un grup de dascăli ai școlilor Bisericii Evanghelice C.A. din Sibiu se revoltă împotriva conducerii bisericii, în speță împotriva episcopului, suprema autoritate bisericească a sașilor ardeleni. Situația social-economică era precară, atât pentru învățătorime, cât și pentru biserică, care prin reforma agrară și prin ample și repetate confiscări efectuate de către Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice (C.A.S.B.I.), controlată de sovietici, nu mai era în stare să plătească în întregime salariile și pensiile către angajați, mai ales după ce în septembrie 1946 salariile corpului didactic fuseseră stabilite prin lege la un nivel destul de ridicat. În plus, inflația galopantă din 1946/47 redusese forța de cumpărare în mod dramatic. Pentru a ieși din impas, Biserica Evanghelică a început să plătească salariile în rate, încercând în plus să compenseze prin donații situația financiară precară a angajaților ei. În ajunul reformei monetare din vara anului 1947, învățătorii cu o situație materială mizeră au primit o donație cu indicația expresă de a o fructifica imediat prin cumpărarea unor alimente de strictă necesitate. Însă timpul a fost prea scurt pentru valorificarea banilor. Nemulțumirea învățătorimii cu Biserica s-a transformat în conflict deschis în momentul când naționalizarea școlilor confesionale a devenit iminentă. În primăvara lui 1948, unii dintre dascăli își primiseră deja salariile de la stat. În această situație, Biserica, care își pierduse deja mult din autoritatea morală, a cerut restituirea avansului plătit din propria vistierie acestor dascăli. Refuzul lor a fost vehement și cu implicații politice până la nivel de ministru. Ţelul dascălimii revoltate s-a transformat rapid dintr-unul economic într-unul politic, împărtășit și susținut și de alți actori de pe scena politică a acelor vremuri: eliminarea episcopului „reacționar” de la conducerea Bisericii.

Saxon Teachers' Revolt in Sibiu against the Lutheran Bishop Friedrich Müller on the Eve of 1948 School Reform

In 1948, on the eve of School Reform, a group of church school teachers revolted in Sibiu against the leadership of the Evangelical Lutheran Church – namely against the Bishop, the supreme authority of the Transylvanian Saxons.

Both the teaching staff and the church suffered from an economically and socially precarious situation. Due to Agrarian Reform and ample confiscations

---

* Dr. Annemarie Weber promovierte 2009 mit einer Arbeit über rumäniendeutsche Identitätsdiskurse. Sie war Redakteurin der Wochenzeitungen „Hermannstädter Zeitung“ und „Karpatenrundschau“, danach wissenschaftliche Mitarbeiterin an den Universitäten Bielefeld und Duisburg-Essen, zuletzt am Siebenbürgen-Institut der Universität Heidelberg in Gundelsheim. E-Mail: schuller-weber@hotmail.de

repeatedly made by the House of Administration and the Surveillance of Hostile Assets, controlled by the Soviets, the Church was no longer able to pay full salaries and pensions to its employees, especially once teachers' salaries had considerably been increased by law in September 1946. Moreover, the galloping inflation of 1947 and 1948 had dramatically reduced the purchasing power of any money which was paid to teachers.

In order to avoid collapse, the Lutheran Church started paying salaries in installments and compensating the difficult financial situation by giving donations. On the eve of the Monetary Reform in the summer of 1947, financially insecure teachers had received a money donation. The strong advice was to spend it at once on desperately needed food. However, time was too short for them to effectively use the donated sum of money.

With the obvious imminence of the Nationalization of Confessional Schools the teachers' discontent with their Church leadership had transformed into open conflict. In the spring of 1948 some teachers had been paid their salaries by the Government. The Church, which had lost a great part of its authority meanwhile, demanded that these teachers should return the money which had been paid to them in advance by the Church treasury. The political implications of the vehement rejection of this demand reached up to the highest administrative levels, actually involving the Minister of Education.

Thus the teachers' revolt which had initially been caused by an economically unstable situation rapidly developed into a political cause. There were many other actors on the political stage of the time who shared the teachers ideas and offered support to achieve their aim: the elimination of the "reactionary" Bishop as leader of the Church.

Keywords: Transylvanian Saxons, Sibiu, Evangelical Lutheran Church, School Reform of 1948, teacher's revolt, bishop Friedrich Müller.

DIE FRAUEN IN DER GESCHICHTE SIEBENBÜRGENS (1914-1920)*

VASILE CIOBANU**

Considerații privind femeile din Transilvania în anii 1914-1920

Transilvania în anii Primului Război Mondial a fost mai puțin cercetată, dar în ultimul timp au apărut câteva lucrări și despre statutul femeilor de aici în această perioadă. În prezenta comunicare se urmărește prezentarea elementelor comune din statutul femeilor în Europa, pe care le întâlnim și în Transilvania. Bărbații plecați pe front au fost înlocuiți de femei în fabrici, comerț, bănci și la muncile agricole. Femeile s-au ocupat și de conducerea gospodăriilor, de educația copiilor, dar și de colectele pentru armată (lenjerie, ciorapi și mănuși etc.).

În același timp se evidențiază elementele specifice situației femeilor din Transilvania. Aici exista o populație mixtă etnic. Româncele, săsoaicele și femeile maghiare aveau organizațiile lor și erau angajate în lupta națională. Transilvania a fost teatru de război în 1916 și 1919. Luptele purtate aici au afectat populația și mai ales femeile. În 1916 au fost evacuate din sudul Transilvaniei 200 000 de persoane, în fața înaintării armatei române. În afara celor doi ani când au fost lupte, viața în Transilvania a fost mai aproape de normalitate decât în Centrul Europei. Din Germania și Austria au fost aduși în vacanța de vară din 1917 800 de copii pentru a fi mai bine hrăniți în familiile săsești.

O schimbare s-a produs și în domeniul politic: la 1 decembrie 1918, Transilvania s-a unit cu România, fapt care a fost recunoscut internațional în 1920.

Și asociațiile femeilor transilvănene erau angajate în emanciparea femeilor, dar în anii războiului această activitate a încetat. În schimb, în 1919-1920, femeile săsoaice au obținut dreptul de a alege și de a fi alese în organizațiile lor naționale și bisericești. Deși în Transilvania s-a introdus votul universal, femeile nu au beneficiat de acest drept.

Considerations on women in Transylvania in the 1914-1920 period

Transylvania during World War I has been less studied, but lately some works about the status of women in Transylvania during this period have also been published. The aim of the present communication is to show the shared elements from

---

* Der vorliegende Beitrag wurde auf der Tagung „Frauen in Siebenbürgens Geschichte: Geschlechtsperspektiven“ verlesen, die von der Rumäniensektion des Arbeitskreises für Siebenbürgische Landeskunde e.V. Heidelberg in Zusammenarbeit mit dem Forschungsinstitut für Geisteswissenschaften Hermannstadt und dem Schässburger Geschichtsmuseum, vom 2. bis 3. November 2012 in Schässburg/Sighișoara stattgefunden hat. Die Veranstaltung wurde vom Institut für Kultur und Geschichte der Deutschen in Südosteuropa an der LMU München sowie von der Botschaft der Bundesrepublik Deutschland gefördert.

** Dr. Vasile Ciobanu, Forscher I. akad. Grades im Forschungsinstitut für Geisteswissenschaften Hermannstadt. Dienstanschrift: Institutul de Cercetări Socio-Umane, B-dul Victoriei 40, RO-550024 Sibiu; E-Mail: vasileciobanu47@yahoo.com

the status of women in Europe which can also be found in Transylvania. Men who left to join the army were replaced by women in factories, commerce, banks and agricultural work. Women also managed the household, handled the children's education as well as the collections for the army (underwear, socks and gloves etc.).

At the same time, the elements specific to the women's situation in Transylvania are highlighted. Here lived a mixt ethnic population. Romanian women, Transylvanian Saxon and Hungarian ones had their own organizations and were engaged in the national fight. Transylvania was theater of war in 1916 and 1919. The battles fought here affected the population, especially the women. In 1916, in the face of the advancing Romanian Army, 200 000 people were evacuated from southern Transylvania. Apart from the two years when fights took place, life in Transylvania was closer to normality than in Central Europe. In the summer vacation of 1917, 800 children were brought from Germany and Austria in order to be better fed within Transylvanian Saxon families.

A political change also took place: on December 1st, 1918 Transylvania united with Romania, an act which was internationally recognized in 1920.

The Transylvanian women's associations were also engaged in the empowerment of women, but this activity ceased during the war. However, in 1919-1920, Transylvanian Saxon women were granted the right to vote and be elected in their national and religious organizations. Although in Transylvania universal suffrage was introduced, this right was not granted to women.

Keywords: The status of women; Transylvania; World War I; Romanian, Transylvanian Saxon, Hungarian women's associations.

DIE DARSTELLUNG DER MUSIKINSTRUMENTE AUF MITTELALTERLICHEN GEMÄLDEN IN EINIGEN KIRCHEN SÜDSIEBENBÜRGENS

ADRIAN STOIA *

Reprezentări ale instrumentelor muzicale în pictura medievală din sudul Transilvaniei

Studiul de față își propune repertorierea instrumentelor muzicale, reprezentate atât în pictura murală, cât și în cea de panou, a bisericilor medievale din sudul Transilvaniei. Deși instrumentele muzicale reprezintă doar o mică secvență a vieții cotidiene, studiul reprezentărilor acestora ne poate reda aspecte mai puțin cunoscute și cercetate ale vieții medievale central Europene. Mai mult, datorită materialelor din care aceste obiecte erau în general confecționate, ele nu ne sunt accesibile astăzi decât aproape exclusiv prin intermediul imaginii și al documentelor. Cum în Transilvania, un mare număr al acestor imagini sunt picturile murale și de panou din biserici, analiza lor poate oferi un punct de pornire și pentru studierea instrumentelor și preocupărilor muzicale ale omului medieval. Studiul a luat în considerație un număr de 21 de biserici cu pictură murală și de panou, în 9 dintre acestea fiind identificate reprezentări ale unor instrumente muzicale. Între instrumentele muzicale identificate, menționăm vioara sau viola, flautul, psalterionul, cobza, lăuta, cornul, goarna, orga portabilă, harpa, trâmbița.

Musical instruments in mural and panel paintings of medieval churches in Southern Transylvania

The present paper is concerned with identifying and analyzing the musical instruments depicted in mural and panel paintings of medieval churches in Southern Transylvania. Although musical instruments are just a small sequence of everyday life, their study can reveal lesser known and studied aspects of the medieval life in Central Europe. Furthermore, due to the materials out of which they were made, these instruments are accessible to us today almost entirely through images and documents. As in Transylvania a high percentage of these images are mural and panel paintings in churches, their analysis can constitute a starting point for the study of musical instruments and the interest in music of the medieval men. The study considered 21 churches with mural or/and panel paintings, nine of them having on their walls or panels images of musical instruments. Amongst the identified musical instruments we have the violin or viola, the flute, the psaltery (psalterion), kobza/mandora and lute, the horn and the bugle, the portable organ, the harp and the trumpet.

Keywords: Musical instruments, altarpiece, mural painting, panel painting, Transylvania.

---

* Adrian Stoia ist Doktorand an der Lucian-Blaga-Universität in Hermannstadt/Sibiu. E-Mail: adistoia@yahoo.com

***DER KAMPF DES GLAUBENS GEGEN DIE
GÖTZENANBETUNG. EINE MORALISIERENDE
DARSTELLUNG AUF DEM PORTAL DER
EVANGELISCHEN KIRCHE IN FRECK/AVRIG
(KREIS HERMANNSTADT/SIBIU)***

CONSTANTIN SEBASTIAN CORNEANU*

**Scene moralizatoare din cadrul portalului bisericii evanghelice
din Avrig (jud. Sibiu). *Lupta credinței cu idolatria***

Portalul de vest al bisericii evanghelice din Avrig, construit conform principiilor artistice ale stilului romanic, prezintă un decor sculptat complex, aflat însă într-o stare avansată de degradare.

Analiza figurilor recognoscibile permite totuși identificarea câtorva scene, care, în opinia noastră, dovedesc o adevărată preferință a pietrarului și comanditarului pentru subiectele cu caracter moralizator. Dintre aceste scene, greu identificabile, se detașează cu claritate una, ilustrând tema *luptei virtuților cu viciul*, inspirată din lucrarea *Psychomachia*, scrisă de filozoful Prudentius în jurul anului 400.

**Moralizing Themes Carved on the Portal of the Evangelical Church
of Avrig (Sibiu County). *The Struggle of Faith with Idolatry***

The western portal of the Evangelical Church of Avrig, built up in the Romanesque style, has complex carved decoration, unfortunately in a state of advanced degradation.

The analyze of the identifiable figures allows however the identification of some scenes, which prove, in our opinion, a real preference of the donor and carver for the moralizing subjects. Among these degraded scenes, one is clearly identifiable and its subject is the illustration of the theme *The Struggle of Faith with Idolatry*, inspired by the work *Psychomachia*, written by the philosopher Prudentius around the year 400.

Keywords: Church, Saxons, iconography, Romanesque art, portal, sculpture, Avrig, Transylvania, Sibiu County, Virtues fighting vices, Faith fighting Idolatry, ethical, moral.

---

* Dr. Constantin Sebastian Corneanu ist als Assistent an der Geschichtsfakultät der „Lucian Blaga“-Universität, Hermannstadt/Sibiu, tätig, E-Mail: ulbscorneanu@yahoo.com

DIE BAROCKE ALTARKUNST DES SIGISMUND MÖß. VERGLEICH ZWEIER ALTÄRE AUS SIEBENBÜRGEN*

ELISABETH BINDER**

Arta barocă a lui Sigmund Möß. O abordare comparativă a două altare din Transilvania

Articolul de față este un rezumat a lucrării de masterat a restauratoarei pentru pictură pe pânză și lemn policrom, Elisabeth Binder, scrisă în anul 2012 la HAWK (Hochschule für angewandte Wissenschaft und Kunst) în Hildesheim/Germania cu titlul: „Două altare în comparație. Studii tehnice cu privire la activitatea sculptorului transilvănean Sigismund Möß”. Sinteza tratează cele două altare ale sculptorului transilvănean. Cercetările tehnologice și compararea stilului, tehnicii de lucru și intarsie a altarelor din Gușterița și Gârbova trebuie să stabilească dacă altarul din Gârbova a fost realizat în atelierul maestrului la fel ca și cel din Gușterița. În timpul cercetării altarului din Gârbova s-au descoperit inițialele, acoperite de pictură, ale lui Sigismund Möß. Prin aceasta se confirmă ipoteza potrivit căreia altarul din Gârbova a fost sculptat de Möß. Studiile comparative au avansat spre o primă cercetare de bază asupra operei maestrului artei baroce. Aceste studii pot servi ca model pentru identificarea și studierea altor obiecte realizate de Sigismund Möß.

The Baroque altar-artwork of Sigismund Möß. A comparison between two altars from Transylvania

This essay is about the Transylvanian carver Sigismund Möß and his wooden artwork. The altar from Gușterița (Hammersdorf), carved by Sigismund Möß, is compared with the altar from Gârbova (Urwegen).

By analysing the technology of their construction and painting the question shall be answered, whether the altar from Gârbova is also carved by Sigimund Möß. As Sigismund Möß' signature could be found on the altar from Gârbova, it is proved that it is also an object from this carver. The results of this research can be regarded as a first access to this Baroque artist's work as well as a basis for further researches on his field of activity.

Keywords: Sigismund Möß, Transylvania, carver, wooden artwork, altar, Gușterița (Hammersdorf), Gârbova (Urwegen), construction, technique of painting, signature, baroque artist.

---

* Bei dem vorliegenden Beitrag handelt es sich um die Zusammenfassung der Masterarbeit von Elisabeth Binder (MA), geschrieben 2012 an der HAWK (Hochschule für angewandte Wissenschaft und Kunst) in Hildesheim mit dem Titel: „Zwei Altäre im Vergleich. Technologische Untersuchungen zum Werk des siebenbürgischen Bildschnitzers Sigismund Möß“.

** Elisabeth Binder (MA) ist als Restauratorin für Gemälde und gefasste Holzobjekte in Deutschland tätig. E-Mail: elisabeth_binder@yahoo.de

ZUM *QUERSACK* IM SIEBENBÜRGISCH-SÄCHSISCHEN

SIGRID HALDENWANG*

Cuvântul *desagă* (*Quersack*) în graiurile săsești din Transilvania

Comunicarea prezintă în primul rând interpretări etimologice din literatura de specialitate cu privire la acest cuvânt, urmat de exemple din limba documentelor și din graiurile săsești din Transilvania. Exemplele scot în evidență confecționarea și folosirea *desagii*. Cuvântul este folosit și cu sens figurativ, ceea ce demonstrează comparații și expresii idiomatice. Din concluzii reiese: “lexemul este un împrumut din limba maghiară cu transformări fonetice în graiurile săsești”. Exemplele alese provin din Dicționarul graiurilor săsești din Transilvania. Primele atestări din limba documentelor datează din secolul al 16-lea, iar exemplele dialectale cuprind perioada 1900-1970.

About “*Quersack*” (over-the-shoulder pack) in Transylvanian Saxon Dialect

The article first features general comments and etymological explanations of the technical literature with documentary and idiomatic examples. Then the manufacturing and use of the shoulder pack are further explained and the figurative and concrete meaning of the noun is explored. The descriptive idiomatic samples have been selected from the Transylvanian-Saxon Dictionary.

In conclusion we can say that this linguistic borrowing infiltrated the Transylvanian-Saxon dialect from Hungarian (*iszak* – same meaning). The earliest documentary evidence goes back to the 16th century, while the idiomatic samples belong to the period from 1900 to 1970.

Keywords: Transylvanian Saxon Dialect, over-the-shoulder pack, etymological explanations, figurative and concrete meaning, linguistic borrowing.

---

* Dr. Sigrid Haldenwang, wissenschaftliche Mitarbeiterin 1. akad. Grades, Forschungsinstitut für Geisteswissenschaften Hermannstadt/Sibiu; B-dul Victoriei Nr. 40, Ro-550024 Sibiu; Tel.: 0040-269-212604; E-Mail: sigridhaldenwang@yahoo.de

DIAKONIE AUF DEM GEBIET RUMÄNIENS

DIENST DER NÄCHSTENLIEBE EVANGELISCHER SCHWESTERSCHAFTEN IM 19. UND 20. JAHRHUNDERT

ULRICH A. WIEN*

Diaconie pe teritoriul României. Asociațiile surorilor evanghelice în slujba iubirii aproapelui, în secolele al XIX-lea și al XX-lea

După modelul așezămintelor diaconițelor germane, în diverse regiuni ale României, au apărut în secolele al XIX-lea și al XX-lea asociații instituționalizate de surori. În aceste comunități protestante, au intrat Femei tinere, pentru a urma idealul creștin al iubirii aproapelui și urmării lui Isus. Informațiile privind fondarea acestor așezăminte ajung în țările germane, în monarhia habsburgică sau în Elveția. Centrele de formare pentru surorile evanghelice din Sărata (1867), București (1859/1896), Sibiu (1888), Brașov (1924/1932), Târgu Mureș/Cluj (1928-1933) au fost Kaiserswerth, Neuendettelsau, Weimar, Gallneukirchen sau Riehen. În centrul atenției diaconițelor s-au aflat cererea pentru asistență medicală privată, pentru îngrijirea bolnavilor la domiciliu, îngrijirea în sanatorii, tratamentele pentru copii, dar și evlavia protestantă prin misiune populară. Legătura spirituală a surorilor Malche a realizat această intenție a misiunii populare care își avea rădăcinile spirituale în casa Malche a misiunii biblice a femeilor din Bad Freienwalde/Oder. Casa diaconițelor reformate din Cluj a cunoscut o dezvoltare dinamică între 1928 și 1948. Republica Populară România a forțat însă naționalizarea și închiderea, în 1948, a acestei case precum și a tuturor celorlalte, eliminând violent concurența creștină, instituționalizată.

The associations of Evangelical sisters in the service of charitable aid in the 19th and 20th century

In the 19th and 20th century, following the model of German deaconesses' communities, in different regions of Romania institutionalized associations of nurses have been founded. Young women, followers of the Christian ideal of charitable aid, joined these Christian-Protestant communities. The relations concerning their foundation were wide spread and included the German states, Habsburg Empire and Switzerland. Among the centers the later Evangelical sisters from Sărata (1867), Bucharest (1859/1896), Sibiu (1888), Brașov (1924/1932) and Târgu Mureș/Cluj

---

* Dr. Ulrich A. Wien, Dozent am Institut für Evangelische Theologie der Universität Koblenz-Landau. Dienstanschrift: Im Fort 7, 76829 Landau. E-Mail: wien@uni-landau.de

(1928/1933) were trained have to be mentioned Kaiserswerth, Neuendettelsau, Weimar, Gallneukirchen and Riehen. Private or hospital nursing, other kinds of care in sanatoriums, child care, as well as the strengthening of Evangelical devoutness through popular mission were the core of the sisters' activity. The intention of popular evangelizing mission was carried out thanks to the spiritual bonds of Malche sisters, who had their origins in the Women's Bible Mission House Malche (Frauen-Bibelmissions-Haus Malche) in Bad Freienwalde/Oder. Between 1928 and 1948 the Hungarian-reformed deaconesses' house in Cluj grew rapidly and dynamically. But the Peoples' Republic of Romania, a socialist dictatorship, forced its nationalization and close down, a treatment all the deaconesses' houses had to suffer – putting an end to the institutionalized Christian rivalry to its social system.

Keywords: Evangelical sisters, charitable aid, Christian ideals, Christian-Protestant communities, deaconesses' houses

***DASS ICH SO FEST AN IHN GLAUBE, IST JETZT
MEIN SCHÖNSTER BESITZ. DIE GESCHWISTER
REGINE (1864-1925) UND KARL ZIEGLER (1866-1945)***

GUDRUN-LIANE ITTU*

**„Credința nestrămutată în el este acum averea mea cea mai de preț”.
Frații Regine (1864-1925) și Karl Ziegler (1866-1945)**

Frații Ziegler – Regine, în calitate de poetă și scriitoare, iar Karl în cea de pictor – se numără în mediul săsesc din Transilvania printre pionierii modernismului. În timp ce Karl s-a format la Academia de Artă din Berlin, Regine a fost împiedicată să-și împlinească visul de a deveni învățătoare. Abia la sfârșitul secolului al XIX-lea, după ce fratele dobândise o oarecare celebritate, Regine s-a mutat în capitala Germaniei. Și-a completat studiile cu profesori renumiți și a publicat în reviste de mare tiraj. În 1909 a primit premiul „Societății Schiller” din Weimar. În 1904 Karl a fost numit profesor la Academia din Posen (azi Poznan), unde a activat până la sfârșitul Primului Război Mondial, participând și la expozițiile din Transilvania. În 1921 a devenit profesor la Academia de Artă din Königsberg (din 1946 Kaliningrad), unde a fost asasinat de sovietici în 1945. După plecarea lui Karl din Berlin, Regine a mai poposit câțiva ani acolo, apoi și-a continuat activitatea literară în Transilvania, unde a murit în 1925. În anexă sunt reproduse texte ale scriitoarei, despre viața artistică din Berlin, despre atelierul fratelui, operele acestuia, precum și despre modele.

**“My strong belief in him is my nicest possession”.
The siblings Regine (1864-1925) and Karl Ziegler (1866-1945)**

The writer and poetess Regine Ziegler and the painter Karl Ziegler are both representatives of modernism in the Transylvanian Saxons' community. Karl had the opportunity to study at the Berlin Art Academy, while his sister couldn't fulfill her dream to become a teacher. By the end of the 19th century, when Karl already was a well known portrait-painter, Regine decided to leave for Berlin. In the German capital city she attended courses at the University and also contributed literary works to important journals. In 1909 she was awarded a prize of the Weimar “Schiller-Society”. In 1904, Karl was appointed professor at the Art Academy in Posen, where he lived until the end of WWI. From 1921 onwards he was professor at the Art Academy in Königsberg (from 1946 Kaliningrad), being murdered in 1945. After her brother left Berlin, Regine continued to live there for several years, and then she came

---

* Dr. Gudrun-Liane Ittu, Forscherin III. akad. Grades (Fachbereich: Kulturwissenschaft) im Forschungsinstitut für Geisteswissenschaften Hermannstadt. Dienstanschrift: Institutul de Cercetări Socio-Umane, B-dul Victoriei 40, Ro-550024 Sibiu; E-Mail: ittu@icsusib.ro; Telnr.: (0040)269212604.

back to Transylvania, continuing to work. The writer and poetess died in 1915. Annexed there are reproduced texts she has written about the artistic life of the German capital, about her brother's studio, models and works.

Key words: Siblings, painter, writer, modernism, Berlin, Transylvania.

**DIE IM ZENTRALARCHIV
DER EVANGELISCHEN KIRCHE A.B. IN RUMÄNIEN
(IM „TEUTSCH“-HAUS / HERMANNSTADT-SIBIU)
AUFBEWAHRTEN NACHLÄSSE***

MONICA VLAICU**

**Lăsăminte păstrate în Arhiva Centrală a Bisericii Evanghelice C. A.
din România (la Centrul de Dialog și Cultură „Friedrich Teutsch” din Sibiu)**

Lucrarea „Lăsăminte păstrate în Arhiva Centrală a Bisericii Evanghelice C. A. din România (la Centrul de Dialog și Cultură „Friedrich Teutsch” din Sibiu)” prezintă arhivele personale și/sau de familie predate acestei instituții în decursul celor zece ani care au trecut de la deschierea ei. Mai întâi sunt prezentate categoriile de documente cuprinse în cele 74 de fonduri, dintre care 67 au fost deja prelucrate și puse la dispoziție cercetătorilor, apoi sunt discutați factorii istorici care au impietat asupra integrității acestora, iar în ultima parte sunt prezentate principalele categorii profesionale (și nu numai) care au realizat arhive personale/de familie precum și persoane importante care au avut asemenea preocupări.

**Personal archives deposited in the Central Archive
of the Evangelical Church C. A. in Romania (in the “Teutsch-Haus” in Sibiu)**

The paper “Personal Archives Deposited in the Central Archive of the Evangelical Church C. A. in Romania (in the Teutsch-Haus in Sibiu)” is aiming at presenting the personal or family archives handed over to this institution during the decennium since it was opened. Firstly, the documents which can be found in the 74 achieves, from which 67 are already accessible to the public, is discussed, followed by a scholarly debate concerning the historical events which influenced on their integrity. In the third part there are presented the most important professional categories which formed personal archives as well as the most important persons who did so.

Keywords: personal archive, family archive, integrity, dispersion, historical factors, Evangelical Church C.A., Romania.

* Monica Vlaicu ist als wissenschaftliche Archivarin im Zentralarchiv der Evangelischen Kirche A.B. in Rumänien tätig. Dienstanschrift: Str. Mitropoliei Nr. 30, RO-550179 Sibiu/Hermannstadt, Tel. 0040/ 269/ 206 730; E-Mail: monivlaicu@yahoo.com.

** Der Vortrag wurde im Rahmen der Archivtagung gehalten, die das „Teutsch-Haus“ anlässlich des zehnjährigen Bestehens des Zentralarchivs der Evangelischen Kirche A.B. in Rumänien in der Zeitspanne 30.-31. Mai 2014 veranstaltet hat.

DER UMGANG MIT DEM WALD IN SIEBENBÜRGEN – WIDERGESPIEGELT IN DEN SIEBENBÜRGISCHEN VOLKSMÄRCHEN UND -SAGEN

DORIN-IOAN RUS*

Relația cu pădurea în Transilvania, reflectată în basmele și legendele populare ardelenesti

Articolul este structurat pe trei părți: mai întâi autorul prezintă relația materială cu pădurea pe baza unor texte selectate, apoi relația imaterială, în care pădurea este înțeleasă ca loc de întâlnire cu lumea de Dincolo, iar în a treia parte pădurea nu este văzută nici ca sursă de energie, nici ca „celălalt”.

Basmele analizate reflectă în primul rând relația materială cu pădurea; populațiile Transilvaniei au trăit din pădurărit, creșterea animalelor și cultivarea plantelor. Multe basme în legătură cu pădurea apar în zona secuimii, unde populația s-a ocupat aproape exclusiv cu economia silvică, spre deosebire de sași, maghiari și români, la care această activitate a avut o pondere mai redusă.

Apoi, pădurea este un loc de întâlnire cu ființele din Lumea Cealaltă, unde eroii trebuie să treacă de o piedică, de o inițiere, regăsindu-se pe sine.

O deosebire esențială față de basmele occidentale este prezența superstițiilor, care se găsesc la toate popoarele balcanice. Un alt element de diferențiere constă în prelucrarea tipică a elementelor general cunoscute ale basmelor, care își au originea în relațiile sociale din Transilvania, care au cunoscut o evoluție diferită de cea a popoarelor occidentale.

Basmele secuiești, în comparație cu cele românești și săsești, se caracterizează printr-o notă de patos și umor.

Se poate observa, de asemenea, o influențare reciprocă a basmelor despre pădure, numeroase dintre ele fiind întâlnite la fiecare din popoarele Transilvaniei.

Articolul de față dorește să investigheze doar un aspect din ampla cercetare multidisciplinară a istoriei ecosistemului din Transilvania. Pe lângă instrumentele clasice ale istoricului, discursul oralității populațiilor din Transilvania trebuie să fie luat în considerare în orice cercetare asupra acestei regiuni.

The relation with the forest in Transylvania reflected in local fairytales and legends

The present study has three sections: in the first one, the author presents the material relation with the forest founding his assertions on a number of selected documents. The second section approaches the immaterial relation, where the forest is considered as a place of intersection with The Other World; while the third section underlines that the wood is neither a source of energy nor a form of "the other".

---

* Dr. Dorin-Ioan Rus ist als Forschungsassistent am Institut für Geschichte der „Karl-Franzens“ Universität Graz/Österreich tätig. Dienstschrift: Karl Franzens Universität Graz, Institut für Geschichte, Mozartgasse 3, A-8010 Graz, Österreich; E-Mail: dorin.rus@uni-graz.at

---

The analyzed fairy-tales reflect mainly the material relation with the forest, the Transylvanian populations sustaining their existence by practicing the lumbering, agriculture and animal husbandry. Most of the fairy-tales related with the wood are appearing in the Székely Land, an area where people have worked exclusively in the forestry economy, more than the other Transylvanian populations: Romanians, Germans or Hungarians. Then, the forest is an encounter place with the souls from The Other World where the Hero is meeting some special characters and magic forces of the wood. In these forests the heroes have to get over some attempts, some initiations; for this reason the wood is considered also a space where the hero discovers his own self.

The main difference reported to the Western fairy-tales is the presence of superstitions, a common characteristic of all the people that lived in the Balkans area. Another differentiation element resides in the interpretation of fairytale elements, their origins from the Transylvanian social and economical relations which had a different evolution, related to the development of Western society.

Another feature is the presence of a streak of humor and pathos at the Székelys' fairytales, compared to the Romanian and Saxon ones. However, there is a reciprocal influence of the forest's fairytales, a large number of subjects and themes being common from all the people from Transylvania.

The present study is just a standpoint in the multidisciplinary research of the history of the Transylvanian ecosystem. In our opinion, beside the classic historical approach, the analyzing of people's unwritten discourse is very important in the research of the Transylvanian area.

Keywords: Forest, wood, nature, fairytale, folktale, history, orally, Romanians, Transylvanian Saxons, Székelys.
